

DOZNAWAĆ (91) *vb impf*

o *jasne*; -*aw-* (72), -*aw-* (7); -*aw-* *KochPs*, *NiemObr*, *KmitaSpit*; -*aw-* : -*aw-* *Mącz* (1 : 1), *WysKaz* (1 : 1), *SkarKaz* (2 : 2); *końcowe a jasne*.

inf doznawać (6). ◇ *praes 1 sg* doznawam (9); -am (7), -(a)m (2). ◇ *2 sg* doznawasz (2). ◇ *3 sg* doznawą (10); -ą (8), -(a) (2). ◇ *1 pl* doznawamy (17); -amy (14), -(a)my (3). ◇ *3 pl* doznawają (16); -ają (14), -(a)ją (2). ◇ *praet 1 sg m* -(e)m, -m doznawał, doznawał(e)m (3). ◇ *3 sg m* doznawał (8). ◇ *1 pl m pers* doznawali(s)my (1) *GórnDworz*, doznawalichmy (1) *Diar*. ◇ *2 pl m pers* -ście doznawali (1). ◇ *3 pl m pers* doznawali (6). *subst* doznawały (1). ◇ *imp 2 pl* doznawajcie (1). ◇ *3 pl* niech doznawają (1). ◇ *con 3 sg m* by doznawał (1). ◇ *1 pl m pers* by(s)my doznawali (2) *LatHar*. ◇ *part praes act* doznawając (5).

Sł stp brak, Cn notuje, Linde XVI – XVIII w. s.v. doznać.

1. *Rozumieć, poznawać coś, przekonywać się o czymś, upewniać się, dowiadywać się, stwierdzać, obserwować, dochodzić do wniosku; audire, deprehendere, invenire, percognoscere Cn (38) : KwiatKsiąż G2; gdyżelmy doználi tych terażnieyżych czáfów chęci Pánow fkoró po fmierci Krolewfkiey/ y do tych czáfów iefzcie doznawamy/ powiádáli/ iż do obieránia KRólá Gmin niema nic. MycPrz II C3v; DZiwowác fię káždy móże ták wielkiemu Greckiemu y Rufkiemn [!] iáko tu doznawamy/ vporowi SkarJedn 275; Calep 226b [2 r.]*

doznawać czego [w tym: czego w czym, w kim (4)] (22): PatKaz III 117; MiechGlab *3v; Wałaszy także acz z nami są sprzymierzeni, ale doznawalichmy nieraz ich niewiary w tym, jako nam statecznie takowe przymierze chowają Diar 23, 67; CzechRozm 111v, 117; czego doznawamy [videmus] w ludziach rozgniewanych/ ktorzi iad gniewu fwego/ ná tych naprzod wyrzucáią/ co się im z przygody naprzod nátráfia. ModrzBaz 7v, 8; NiemObr 10; GórnRozm L3; ZawJeft 26; Czego iáko w niektórych infzych narodách/ ták y w náfzym Polfkim ledwa niedoznawamy. PowodPr 70, 7; SkarKaz 40b. Cf Ze zdaniem, »doznawać na oko«.

doznawać co [w tym: co czym (2), co w czym (1)] (4): Diar 84; Nie iżeby ofobno thá Iftność [o Bogu] miáła być/ á ofobno trzy perfony/ ále y owfzem iedność we trzech/ á trzech w iedności doznawa. SarnUzn B3; WierKróc A2v; PowodPr 36. Cf »rzeczą doznawać«, »skutkiem doznawać«.

doznawać czego po kim, po czym (2): WerKaz 299; Wierny y nabożny dżiwnie fię wćiefzoným vczuł/ iż był przed oblicznością bozką/ y doznawał ná oným mieyfcu práwey obecności/ po wzrufzeniu fercá SkarKaz 40b.

doznawać na kim po czym (1): Na náfzych [heretykach]/ ifz ták ieft/ doznawamy po vpadku ták wiela kroleftw SkarŻyw 493.

Ze zdaniem dopełnieniowym [w tym z zapowiednikiem: tego (7); iż (8), że (4), jako (2)] (15): bo tego doznawali [posłowie] wielekroć, iż skoro podatek na obronę uchwalili, już o ine wszycko, by też napilniejsze, trudna sprawa albo żadna być nie mogła Diar 27; GórnDworz D4v; BudNT Act 10/35; CzechRozm 5, 185v, 200v, 247v; ModrzBaz 8; SkarŻyw 493; V Rzymian były te vftáwy [...] y iáko to fą rzeczy potrzebne/ doznawáią tych czáfów tego ine Kroleftwá GórnRozm L3; y káždy dżień ludzie doznawáią/ Iż z trzáfkiem wielkie rzeczy w proch fie obracáią. GórnTroas 23; WerKaz 299; SarnStat 178, 922; SkarKazSej 691b.

Zwroty: »[czego] na oko doznawać« (1): Ziwie Bog ná niebie/ ktory karze ludzkie złości. [...] Wielką moc takich przykładów w Historiach mamy/ Y łami tego ná oko częŝto doznawamy. *KochZuz* A2.

»rzeczą doznawać« = *istotnie, w samej rzeczy* (1): Naprzod tá ŝektá/ ŝwoim niedopuszczá woiować: co náyduię y w piłmiech ich/ y rzeczą doznawałem ná Trybunałách Luhelłkich *PowodPr* 36.

»skutkiem doznawać« [*szyk zmienny*] (6): wŝyŝcy z ołobná tę wieżdzbę miewáli Bowiem fatum przypáđle ŝkutkiem doznawali. *WierKróc* A2v; *CzechRozm* 5, 185v; iáko káždégo czáfu doznawamy ŝkutkiem [*experimur effectibus JanStat* 194]. Iż tedy té ŝzkody ztąd przychodzą/ y przez nie chwałá Boża bywa vmnieyŝzona *SarnStat* 178 [*idem*] 922. Cf »widzieć i doznawać«.

Szeregi: »macać i doznawać« (1): Tákíey wiáry w łobie macác y doznáwác/ [...] wierni páńŝcy máią *NiemObr* 10.

»nie widać ani doznawać« (1): ktorzy [*historycy*] o onych łtronach rozmaite powieŝci, iakoby ŝny piłali, czo ŝie nigdy nie nayduie ninieyŝzym doŝwiatcenim y tego teraz żaden nie wida ani doznawa. *MiechGlab* *3v.

»widzieć i doznawać« (1): Y widzę ia to teraz/ y ŝkutkiem tego doznawam/ iż áczkolwiek to prawdá iełt/ że zá znáíomością BOżá [...] idźie też y znáíomość powinności żywotá odrodzonego Chriłtiáńłkiego *CzechRozm* 247v.

»doznawać i wierzyć« (1): A iż tego oni wierni chwálcy Boży ŝkutkiem doznawali/ y temu mocnie wierzyli/ iż łam tylko Bog żywy iełt/ y nieŝmiertelny *CzechRozm* 5.

W przeni (1):

Ze zdaniem dopełnieniowym (1): Bo też częłtokroć doznawa [*novit*] ferce twoie że y ty łáiefz drugie. *BudBib Eccle* 7/22.

2. Zaznawać, przeżywać, doŝwiadczać na sobie, odczuwać, czuć (34):

doznawać czego [*w tym: czego czym* (1), *czego w kim* (4), *czego na kim* (1), *czego nad kim* (2), *czego nad kim od kogo* (1), *czego nad kim przed co* (1)] (28): *BielŻywGlab* 14, 15; *GlabGad* B7; *HistLan* C3v; że łynowie dobrze záłłżonych ludzi doznawáią práwie niewdzyęcności tych ktorým wielkie dobrodzyeyłthwá czynili rodzicy ich. *RejPosWstaw* [41⁴]v; *CzechRozm* 47v, 112v, 116v; Drugie [*dzieci*] po łwycch namilłżych rodzicách zołtáią/ Y ciężkiégo ŝiroctwá nędzne doznawáią. *KochTr* 23; *CzechEp* *2v, 369; *KochFrag* 50; włzákeŝcie W. M. wiáry iego [*Piotra Kmity*]/ rády/ y chęci ołobnéy częłto doznawali. *OrzJan* 66; *LatHar* 103, 134, 383; *WysKaz* 8 [2 r.]; *SarnStat* 879; *SkarKazSej* 687a; *SkorWinsz ktv*; *SapEpit* A4v. *Ze zdaniem*.

domawać kogo, co [*w tym: co przeciwko komu* (1)] (3): Choćiażem ich [*nieprzyjaciól*] iuż też po trołże doznawał *CzechEp* 8; *KochCzJan* A3; Vłam łáłkam/ które namnieyłzy y nawięłzy znácznie doznawa *JanNKar* B2.

Ze zdaniem dopełnieniowym [*w tym z zapowiednikiem: tego* (6); *by* (1), *co* (1), *iż* (1), *jaki* (1), *jako* (1), *że* (1), *żeby* (1)] (7): Iakoż tego doznawamy bywaiąc na goráczolci łłoneczney, iż gdy w cieni iaki przychodzimy [...] tedi ŝie człówek ochłádfa *GlabGad* G; *RejFig* AA5v; *RejPosWstaw* [41⁴]; *CzechRozm* 44v, 250; ktemu też áby W. M łam tego doznawał/ żebym ze włząd/ [...] W. M. iáko przyiácielowi [...] vczynność moię [...] rad pokázował *WerKaz* 277; *KmitaSpit* B4v.

Zwroty: »łaski, łaskę doznawać« (2 : 1): ktemv téz będąc wdzięczen łalki W. M. którą przeciwko łobie mimo załugi moie doznawam/ [...] tę kilką kart piłm Ianá Kochánowłkięgo do rąk W. M. połyłam *KochCzJan* A3; *KochFrag* 50; Ia winnieyłzy nád inłze/ chcę więcey pokázác/ Gdyżem poczał twey łalki okwiće doznawać. *SkorWinsz ktv*.

»rzeczą doznawać« = *rzeczywiście, istotnie, w samej rzeczy* (1): Iákom tego [łaski W. M.] rzeczą przefłzłych lat doznawał *SarnStat* 879.

»sam po sobie doznawać« (1): Gdyż my łami tego po łobie doznawamy/ iáko ciáło náłze ięł chwale Bożey przeciwne. *CzechRozm* 44v.

»na sobie, w sobie, nad sobą doznawać« [*szyk zmienny*] (3 : 4 : 4): Ale tákowi [*rodzice*] potym/ gdi łie ich [*potomstwa*] złość tym więcey rozmnoży/ ná łobie thego od nich doznawáią/ co przed tym inłzym wyrządząc zwykli. *RejPosWstaw* [41⁴]; *CzechRozm* 47v, 112v, 116v, 250; że zówždy prawdá rodzi nienawiść: [...] iż tego przedtym wierni ná łobie doznawali *CzechEp* *2v, 369; *LatHar* 103, 134, 383; Baczyłz tedy iáko w P Bogu włzyłtko y z niego włzyłtko, Doznawał tego w łobie on wielki łługa Boży Fránciłzek ś. *WysKaz* 8.

Szereg: »doznawać i doświadczać« (1): ktorzy [*starzy ludzie*] dla lat dawnych w ktore połzli, wiele rzeczy doznawali y dołwiadczałł *BielŻywGlab* 14.

W przén [*czego*] (2) : Na opatrnieyłzy ięł czas, bo włzitkich rzeczy doznawa. *BielŻyw* 3.

Zwrot: »smaku [*w czym*] doznawać« (1): ták y tym tráfiác łię mułł/ ktory dawne záchowáłe przyiácięłłtwo zá łádá przyczyná opułzczáiąc/ nowych łzukáią y nábywáią/ iż wiele ná tym chramywáią/ á żadnego łmáku/ iáko w winie młodym burzliwym/ nie doznawáią. *WerKaz* 276.

3. *Wystawiac na próbę, poddawać próbie, próbować, egzaminować, badać, indagować, dochodzić, dociekać* (19) : Cognosco, Znowu kogo poznawam/ też doznáwam/ Doświadczam/ Też Rozumiem. *Mącz* 250d, 406a; *Probo*. Quandoque, periculum facere, tentare – Doznawam *Calep* [850]b.

doznawać czego [*w tym: czego czym* (1), *czego w kim* (1)] (9): *BudBib Ier* 20/12; ONe zacne Kliążętá gdy Herby dawáli/ Naprzod włzelkiey dzielności w ludziach doznawali *PaprPan* Gv; niemoże Srebrá łepięy nikt doznáwác *KochPs* 95; Philippá ś. wiáry doznawał Pan Iezus. *SkarŻyw* 384 *marg*, 504, 517; *StryjKron* 522; *PowodPr* 41; *SkarKaz* 205b.

doznawać kogo [*w tym: kogo czym* (1), *kogo w czym* (1)] (6): *SkarŻyw* A4v, 411; Był [*Boże*] go [*człowieka*] doznawáiąc/ przy nim był czás káżdý *GrabowSet* B3; ále z bozkiego dopułzczenia/ ktorym Pan Bog łwoie doznawa/ ktore miłuię y łobie mieć chce. *SkarKaz* 45a. *Cf Zwrot*.

Ze zdaniem dopełnieniowym (2): Przez niektory czás doznawáiąc łam łiebie/ ięłli by mogł on żywot ná pułzczy wytrwác: wracał łię częłto do domu/ do łiołtry y zięciá łwego *SkarŻyw* 50; *WujNT* 2.*Cor* 13/5.

Zwrot: »sam(ego) łiebie doznawać« [*szyk zmienny*] (2): *SkarŻyw* 50; ięłli ięłtełłcie w wierze: łámých łiebie doznawayácie. *WujNT* 2.*Cor* 13/5.

Szereg: »doznawać i przepuszczać« (1): iáko mowi piłmo o łwiętyłm Tobiałzu: doznawał go/ powiáda/ Pan Bog/ y to á to nań przepułzczał: áby potomnym dány był przykład *SkarŻyw* A4v.

W przén [*czego*] (1) : Rozum łudzki ięł pochodniá Páńłką/ ktory doznawa [*quae investigat*] włzyłkich wnątrznółci. *BibRadz Prov* 20/27.

Synonimy: 2. doświadczać; 3. doświadczać, poznawać, przeglądać, przepatrować, przepuszczać.

Formacje pochodne cf ZNAĆ.

Cf DOZNAWANIE

KN